

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/320518763>

A kis-nagy ember: G.W. Bush és a 9/11-es terrortámadás

Chapter · October 2017

CITATIONS
0

READS
100

Rudolf Metz

Hungarian Academy of Sciences

15 PUBLICATIONS 17 CITATIONS

SEE PROFILE

Some of the authors of this publication are also working on these related projects:

Political Leadership: Theory and Comparative Research [View project](#)

9. fejezet

A kis-nagy ember: George W. Bush és a 9/11-es terrortámadás

METZ RUDOLF

*„Békés időkben az emberek az őket képviselőket figyelik,
de háborúban egyedül a végrehajtó hatalom fejt.”*

Thomas Jefferson

*„Manapság viszont nem lehet annyira kicsi [az elnök],
mint amennyire szeretne.”*

Richard E. Neustadt

„Miért nem választják meg a nagy vezetőt (*great man*) elnöknek?” – teszi fel a provokatív kérdést James Bryce (1888) esszéjében, amelyben rátapint arra, hogy az amerikai politikai gondolkodásban az erős végrehajtói vezetés ambivalens szerepet tölt be (Kellerman 1984, 64–68). Egyfelől gyanakvás és félsz övezi a nagy hatalommal rendelkező vezetőket, másfelől kollektív vágyakozás tárgya az erős vezetés különösen krízishelyzetekben. A válsághelyzetek egyszerre igényelnek erős vezetőt és nyitják ki az elnök lehetőségstruktúráját, mozgásterét. Elvárás és lehetőség is egyben. Bill Clinton is megjegyezte, hogy háború vagy más nemzeti katasztrófa nélkül nem válhatsz „nagy elnökké”. Ahogy a plasztikus politikai tanács is hangzik Obama kabinetfőnökétől: „sose vesztegess el válságot” (Rudalevige 2010, 14–15). A 20. században, válságok sorozata nyomán kiépülő „modern elnökség” (Greens-tein 1988; Neustadt 1991) vagy „birodalmi elnökség” (Schlesinger 1973; Rudalevige 2006) kereteiben egyenesen elkerülhetetlen és elengedhetetlen az elnök számára, hogy „nagy vezetővé” váljon. A modern elnök tanácsadói köre és stábja megnövekedett, formális és informális hatalmukat tágan értelmezik, súlyuk, szerepük a napirend meghatározásban döntővé vált. Mindezzel emelkedtek az elnököt illető kívánalmak, elvárások és persze a gyanakvás is.

Szépen leírja ezt a problémát George W. Bushnak, az Egyesült Államok 43. elnökének hullámzó megítélése és mozgásteré. Elnökségét beszűkült mozgásterrel kezdte annak ellenére, hogy a gazdasági helyzet kedvező volt (Genovese, Belt and Lammers 2016). Megválasztásának körülményei megkérdőjelezték legitimitását: az állampolgárok szavazatainak többségét (*popular vote*) nem szerezte meg, illetőleg Florida állam elektori szavazatait a Legfelsőbb Bíróság republikánus többsége ítélte meg számára (*Bush v. Gore*, 2000). A republikánusok a Kongressz-

szus mindkét házában helyeket vesztek, csak papíron jött létre a kormányzó többség (*unified government*).¹ A közhangulat sem kedvezett egy új kormányzati iránynak, amelyet Bush megfogalmazott kampányában. A róla alkotott képet is elsősorban informátlansága és vezetői hiányosságai határozták meg. A 2001. szeptember 11. bekövetkezett terrortámadás viszont lehetőséget teremtett számára, hogy nagy vezetővé váljon. Az exogén eredetű sokk kitágította mozgásterét, amelyet maga is képes volt növelni határozott és karakteres politikájával és válságnarratívájával. Bush vezetőként komoly átalakuláson ment keresztül (Greens-tein 2008; Gregg 2003; Genovese 2003; Renshon 2005). Mindezt az elnök a következőképp fogalmazta meg:

„Szeptember 11. új értelmet adott az áldozathozatalnak, új értelmet adott a szolgálatnak és az én munkámnak is. (...) [T]udtam, hogy amíg ezt a hivatalt betöltöm (...) meg kell védenem ezt az országot – bármilyen áron.”
(Bush 2010, 190)

Karl Rove (2002, November 13), az elnök legközelebbi politikai tanácsadója egy előadásában ugyanarra következtetésre jutott, mint Bryce (1888, 83): nagy elnököt csak az idő, a korszak kívánalmái tehetnek naggyá. Bush hősies (Roper 2004) vagy – ha csak időlegesen is – karizmatikus (Bligh et al. 2004) vezetővé vált. 2001. október 20-án a Frankfurter Allgemeine angol nyelvű kiadásában az elnököt Harry S. Trumanhoz hasonlítva jegyzi meg, hogy Bush a szemünk láttára „nőtt” fel a munkájához és feladatához (Weiland 2001, October 20). Azonban az alkotmányos visszaélések, politikai botrányok, az iraki háború népszerűtlensége, a költségvetési hiány és a védelmi kiadások növekedése, illetve a gazdasági helyzet romlása oda vezetett, hogy elnökségének utolsó időszakában lehetőségei leszűkültek és morális és politikai megítélése jelentősen romlott. Tevékenységét egyesek a legrosszabbra értékelt (Rudalevige 2010) elnökök közé sorolják, míg mások egyenesen romboló, pusztító, mérgező jelzőkkel írják le tevékenységét (Herbert 2011; Jackson 2005; Lipman and Blumen 2009, February 16).

Jelen fejezetünkben arra vállalkozunk, hogy George W. Bush időszakos vezetői átalakulását, válságkezelését értelmezzük rámutatva az abban rejlő korlátokra. Az elemzés ennek megfelelően a következőképp válik szét. Először a válságot és az elnök válságra adott reakcióját mutatjuk be. Másodszor Bush személyes karakterét és vezetési stílusát rajzoljuk fel. Harmadszor intézményi lehetőségeit és korlátait vesszük számításba. Végezetül levonjuk az eset tanulságát a kötet elméleti és konceptuális keretének függvényében.

¹ Amíg a republikánus többség a képviselőházban igen csekély volt (221-212), addig a Szenátus megosztott volt (50-50), amelyet Bush elvesztett Jim Jeffords vermonti szenátor függetlenné válásával.

1. Válság és válságkezelés

2001. szeptember 11-én terroristák, akikről később kiderült, hogy az al-Káida terror szervezet tagjai, térítették el négy utasszállítót, amelyekből két gép a New York-i World Trade Center ikertornyait, egy a washingtoni Pentagon épületét találta el, az utolsó gép Pennsylvania területén zuhant le. Az akciósorozat megrengette az amerikai nemzetet és mobilizálta a Bush-adminisztrációt.

Azon a reggelen az elnök épp egy floridai általános iskolában népszerűsítette oktatási reformját, mikor tudomást szerzett a terrortámadásról. Nyugodt, rezzenéstelen arccal vette tudomásul, majd pár perccel később, mikor a televíziós közvetítésben maga is látta az ikertornyokat ért támadásokat, az első mondata a következő volt: „Háborúban állunk.” (idézi Renshon 2005, 602). Majd az iskolából kilépve nyilatkozatban közölte: „a nemzetünk elleni terrorizmust nem fogjuk tolerálni” (idézi Greenstein 2008, 179). A louisinai légitámaszponton is közreadott egy nyilatkozatot, és összehívta a Nemzetvédelmi Tanácsot. Visszatérve a Fehér Házba határozott, erős és hatásos beszédet intézet a nemzethez. Háborús cselekményként definiálta az eseményt, amelyet a jó és a gonosz közötti monumentális küzdelemként írt le. Könnyen megragadta, illetőleg megszemélyesítette az ellenséget, akiket összekötött az őket támogató államokkal. Szeptember 14-én a washingtoni National Cathedralban tartott megemlékezésen hatásos beszédet tartott, amelyben rétori képességeit mutatta meg. New Yorkban hangosbeszélőn szólt a mentésben segédkező munkásokhoz, akik viszont arról adtak jeleket, hogy nem hallják, mire Bush ügyes fogással kijelentette: „Én hallak titeket. A világ többi része hall titeket, és azok az emberek, akik ledöntötték ezeket az épületeket hallani fognak rólunk hamarosan.” (idézi Greenstein 2008, 177) Szeptember 20-án a Kongresszusban ultimátumot adott az afgán tálib rezsimnek, hogy az al-Káida vezetést adják ki, és zárják be táboraikát. Az összes képviselő és szenátor felállva tapsolta meg az elnököt.

Válaszreakcióként a megfogalmazott közpolitika keretében három jól elkülöníthető katonai reakciót foganatosított az amerikai kormány. Az első a nemzetközi terrorizmus, különös tekintettel az Oszama bin Laden vezette al-Káida elleni háború volt. Másodikként az Afganisztánt uraló és az al-Káidát támogató és befogadó tálib kormány elleni akciót említhetjük. A harmadik cél a Szaddám Huszein által vezetett iraki rezsim megdöntése volt, amelyről Bush és tanácsadói köre azt feltételezte, mint később kiderült hibásan, hogy tömegpusztító fegyverekkel rendelkezik és szándékozik is használni az Egyesült Államok ellen. Mindezzel párhuzamosan az elnök létrehozta a Belbiztonsági Minisztériumot (*Department of Homeland Security*), amely a legnagyobb átszervezést eredményezte a második világháború vége óta; valamint 2001-ben aláírta az ún. patrióta törvényt (USA PATRIOT Act).

Bush részben új külpolitikai paradigmát érvényesített, amelyet Bush-doktrínának vagy neokonzervatív külpolitikának nevezhetünk (Balogh 2011; Jervis 2003; Kuniholm 2002; Daalder and Lindsay 2003). Lényegét tekintve jellemző rá az uniliteralizmus, katonai erőre való támaszkodás, megelőző akciók, nemzetközi intézmények és a multilaterális diplomácia súlyának csökkenése, demokratikus berendezkedés terjesztése, illetve a rezsiváltás katonai erővel való kikényszerítése. Bár egyesek forradalminak tartják a megvalósított külpolitikát, mégsem teljesen példa nélküli. Újszerűsége inkább az emberi tényező volt. Bush vezetésével alkalmazta a „levegőben lévő” elveket, áttéve ezzel a hangsúlyokat a konkrét cselekvésre. A reaktív politika helyett így proaktív, „megelőző” cselekvés vált általánossá, amely azon feltételezésen alapult, hogy fennáll egy újabb támadás veszélye.

Bush külpolitikáját ugyanakkor nem lehet egységesnek tekinteni. Irak megtámadásáig elsősorban az ún. realista paradigma érvényesült jobban, amely elutasította a demokrácia katonai eszközökkel való terjesztését. A 2000-es elnökválasztási kampányban Bush maga sem támogatta azt. Ezt az irányzatot képviselte Colin Powell külügyminiszter és Condoleezza Rice nemzetvédelmi tanácsadó, akik a terrortámadást követően egyre inkább háttérbe szorultak a neokonzervatív irányvonalat követő Dick Cheney alelnök és Donald Rumsfeld védelmi miniszter mellett. Az Irak elleni katonai akció már egyértelműen e paradigma keretébe helyezhető, amelyet a Tony Blair által vezetett Egyesült Királyságon kívül nem támogattott más nagyhatalom, sem az ENSZ. Később Powell majd Rumsfeld távozását és Cheney háttérbe szorulását követően Rice külügyminiszterként újra a realista megközelítést szándékozta érvényesíteni (Genovese and Belt 2016; Hargrove 2014). Ebben az értelemben a külpolitikát erősen meghatározta, hogy épp ki volt képes nagyobb befolyást gyakorolni az elnökre, például Irak megtámadása esetében az ENSZ Biztonsági Tanácsának a támogatását kérni, amelyet Cheney és Rumsfeld ellenezett, de Powell és Rice szorgalmazott.

Ugyanakkor a válságnarratíva fontosabbnak tűnt, mint az adekvát szakpolitikai válasz (Nye 2008). Bush konstruktivista módon nyúlt a válsághoz és nagy hangsúlyt fektetett a válság definiálására, értelmezésére (Skowronek 2005; Zarefsky 2004). Egyszerű és határozott üzeneteket fogalmazott meg és kerülte a részleteket érintő kérdéseket. Megfogalmazása leegyszerűsítő és nyers volt. Egy brit riporternek a következőképp nyilatkozott: „Nézze, az én dolgom nem megpróbálni a dolgokat árnyalni, hanem elmesélni az embereknek, mit gondolok én.” (idézi Renshon 2005, 608) A terrorizmus elleni háború kontrasztos és karakteres narratívát jelentett, amelyet a „jó” és a „gonosz” küzdelmeként írt le. Nem volt átmenet terroristák, terrorista szervezetek és az őket támogató országok között.

„Harcban állunk a terroristákkal és azokkal, akik támogatják őket. Amerikának megvan az üzenete a világ nemzeteinek: ha önök elszállásolják a

terroristák, akkor önök terroristák; ha önök kiképeznek vagy felfegyvereznek terroristákat, akkor önök terroristák; ha önök élelmeznek egy terroristát vagy anyagilag támogatnak egy terroristát, akkor önök terroristák, és az Egyesült Államok és barátai elszámoltatják önöket.” (ford. tőlem) (idézi Renshon 2005, 607)

„A világ összes régiójában minden nemzetnek most döntést kell hozniuk, hogy velünk vannak vagy a terroristákkal” (ford. tőlem) (idézi Jackson 2005, 86)

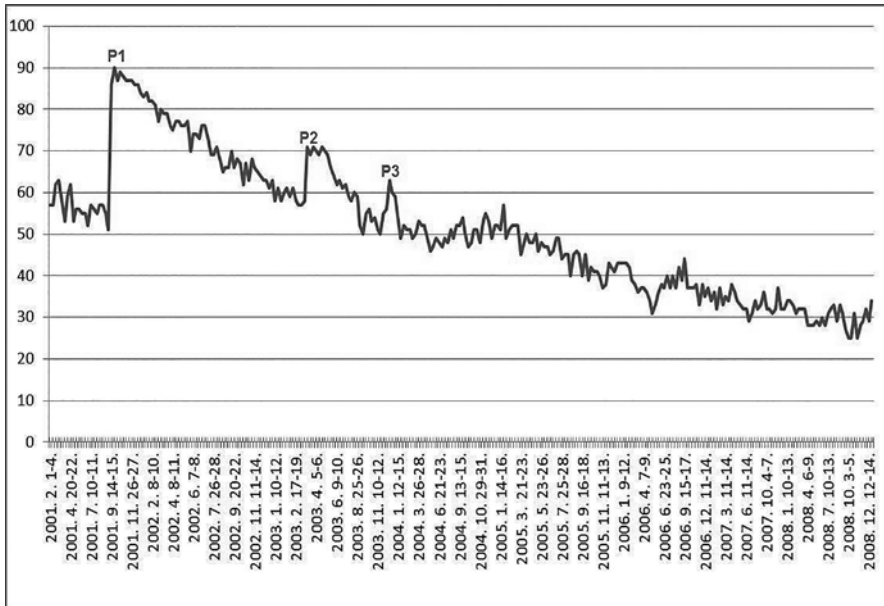
Afganisztán mellett kézzelfogható ellenséggé vált a „gonosz tengelyként”, „törvényen kívüli országgént” Irán, Irak és Észak-Korea. A kormányzat feladatául a tradicionálisan amerikai életvitel és a demokrácia védelmét jelölte meg. Retorikájában próbálta az események tétjét magas szinten tartani (Jackson 2005). Egy esetleges újabb támadás veszélyére hivatkozott, amely az átlagemberekre is közvetlen hatással lehet. Megjelentek veszélyforrásként az iraki tömegpusztító fegyverek és az amerikaiak mint lehetséges célpontok. Irak megtámadásának szükségszerűsége a tömegpusztító fegyverekre való hivatkozással tudatos konstrukció volt (Grint 2005). Miután nem találtak tömegpusztító fegyvereket, illetőleg bebizonyosodott, hogy az adminisztráció által hivatkozott dokumentumok hamisak voltak, a narratíva a demokratikus rendszer kiépítésére fókuszált (Genovese and Belt 2016, 182).

A terrortámadást követően Bush körül kialakult széles támogatottság legitimitási alapot nyújtva komoly muníciót jelentett a kibővülő elnöki hatalomnak, érélyes politikának. A nemzetegyesítő hatás² sosem látott mértéket öltött (lásd az 1. diagramot: P1), amely példa nélküli az amerikai történelemben (Eichenberg et al. 2006; Hetherington and Nelson 2003). Egyrészt az eddig mért legnagyobb megugrást tapasztalhattuk. A szeptember 10-én mért 51%-os érték 15-ére 86%-ra ugrott. Másrészt a mutató elérte a legmagasabb elnöknél mért értéket (90%, szeptember 22.). Harmadszor, időben a legtovább tartó hatást láthattunk, hiszen 2002. november 10-én még 68%-os elfogadottságot élvezett az elnök személye. Karl Rove (2002, November 13) kiemeli, hogy egy nagy elnöknek uralnia kell a közvéleményt. E szándék, azaz a mozgástér teremtése és megőrzése, jól láthatóvá vált. Az iraki háború kezdetekor (P2) és Szaddám Huszein elfogásakor (P3) lehetett tapasztalni kisebb

2 A nemzetegyesítő (*rally 'round the flag*) hatást John Mueller (1970) fogalmazta meg először. A hatás olyan eseményhez kapcsolódik, amely (1) nemzetközi, (2) az Egyesült Államokat és/vagy az elnököt közvetlenül érinti, illetve (3) kellőképp specifikus, drámai és fókuszált. Ilyet tapasztaltak háború (Korea, Vietnám), diplomáciai sikerek (Truman doktrína), drámai technológiai sikerek (Szputnyik pályára állítása), nagyobb katonai sikerek esetében. Gary L. Gregg II (2003) három magyarázatot idéz: az első patriotizmusra (Mueller 1970), a második az ellenzék véleményvezéreinek elcsendesedésére (Brody 1991), végül a harmadik a pozíció alkotmányos természetére (Hetherington and Nelson 2003) vezetői vissza hatását. Gregg mindezekről eltérően a vezető szimbolikus szerepében látja a kiváltó okot, amely nagyban függ a vezető karakterétől.

ugrásokat az elnök elfogadottságát illetően, amely összességében a kormány felé irányuló bizalomban is megmutatkozott.

1. diagram. Az elnök elfogadottsági indexe

Adatok forrása: Gallup 2009

1888 óta először fordult elő, hogy bár a győztes elnökjelölt a szavazatok többségét nem szerezte meg az elnökválasztáson, mégis a nemzetegyesítő hatás eredményeként a 2002-es időközi (*midterm*) kongresszusi választásokon sikerült két kormánypárti szenátorral többet küldeni Washingtonba, valamint tovább erősíteni a többségüket a képviselőházban. Ez az eredmény is történelmi jelentőségű volt. 1934 óta először növelte az első terminusban az elnök a pártja által elfoglalt helyeket mindkét házban, valamint 1882-ben fordult elő utoljára, hogy egy időközi választás a megosztott kormányzást (*divided government*) egységessé (*unified government*) alakította. Válságnarratívájával sikerült politikai tőkét a 2004-es elnökválasztásig megőriznie, amikor igen szoros eredménnyel ugyan, de sikerült megnyernie és megőrizni a kormányzó többséget a törvényhozásban.

2. Vezetői karakter és stílus

Az elnök személye meghatározó az amerikai politikai gondolkodásban, amely nem elsősorban közjogi helyzetéből, pozíciójából ered, hanem sokkal inkább a vezető karakteréből, szerepének és feladatának, küldetésének definíciójából (*symbolic presidency* fogalmát lásd Gregg 2003). Bush politikai átalakulása és politikája nagyban függött személyes karakterétől és politikai stílusától. Noha személyét, karakterét folyamatos támadások érték, mégis erőforrássá vált a kezében. Azonban vezetői stílusában olyan korlátok rejtettek, ami miatt nem sikerült erőforrásait megfelelően kiaknázni.

Vezetői karakter mint erőforrás

A politika terén nagyapja, Prescott Bush és apja, George H. W. Bush magasra tették a mércét. Prescott Bush, aki állandó golfpartnere volt Eisenhowernek, majd tíz évig képviselte Connecticutot a Szenátusban, az igazi internacionalista és üzletpárti republikánus mintaképét testesítette meg. George H. W. Bush alakja, modora tekintélyt parancsolt, akárcsak politikai teljesítménye, amelyet Reagan alelnökeként, majd elnökként ért el. Noha George W. Bush a politikát belülről ismerhette meg, hiszen több kampányban is segédkezett, és apjának is adott tanácsot, mégis üzleti és politikai sikertelensége miatt az apja alulteljesítő fia, a család feketebáránya lett. Alkoholizmusba menekült, amelyből csak erős keresztény hite ragadta ki. Rendszeres olvasójává vált a Bibliának, sőt még a Fehér Házban is tartott csoportos szentírásolvasást. 2000-ben a republikánus előválasztás vitáján a moderátor megkérte a jelölteket, hogy nevezék meg kedvenc filozófusokat. Bush Jézus Krisztust választotta. Ez a mély hit morális bizonyosságot, magabiztosságot, víziót és missziót adott Bushnak, amelynek különösen a terrortámadást követően vette hasznát, de ebből táplálkozott szenvedélyes ideológiai innovációja is.

„Nem lehettem volna kormányzó, ha nem hiszek egy minden emberi szándék felett álló isteni tervben. (...) Én mégis szilárd alapokra építem az életemet. A hitem szabad akarattal ruház fel. Szabaddá tesz, hogy az aktuális problémát helyes perspektívából tudjam szemlélni.” (Bush 2001, 17)

Bush hitt abban, hogy az Egyesült Államok vezetőjeként kötelessége terjeszteni a keresztény értékeket, átalakítva a világot. Megelőző, és ha szükséges egyoldalú akciókat hajtott végre, hogy csökkentse a szenvedést és békét teremtsen. A vallásos hit mély patriotizmussal keveredett (Renshon 2005, 599–600). Apjától eltérően Bushnak nagy tervei voltak. Kevés, de ambiciózus közpolitikai ügyeket vállalt fel, mint az 1981 óta a legnagyobb (kb. 1.35 billió dollár értékű) adócsökkentést és az 1965 óta a legnagyobb oktatásreformot (*No Child Left Behind Act*). Noha Bush politiká-

jával Reagan forradalmát akarta befejezni, erősebb államcentrikus nézőpontja eltért elődjének programjától. Bush saját megközelítését „együttérző vagy emberbarát konzervatívizmusnak” (*compassionate conservatism*) nevezte, míg magát olyan konzervatívnak tartotta, akinek van szíve. Ez a gyakorlatban azt jelentette, hogy az aktivista kormányzatot konzervatív célokra használta. Ilyen kezdeményezés volt az ún. „hitalapú és közösségi iniciatívák” javaslata, amely vallásos közösségek szociális tevékenységének állami finanszírozását tűzte ki célul. Túl azon, hogy Bush „rejtőzködő konzervatívokat” akart maga mellé állítani, hitt abban, hogy új többséget tud kialakítani, vagy ahogy ő fejezte ki magát: „Én egyesíték, és nem megosztok” (idézi Greenstein 2008). A kormányzóságát jellemző kétpárti stratégia háttérbe szorult a terrorcselekményt követően és az erős pártalapú politika vált túlsúlyossá, amely megerősítette és bebetonozta a polarizációt (Abramowitz and Stone 2006; Fiorina 2008; Jacobson 2008).

Politikusként, elnökként gyakorta kétségbe vonták Bush értelmi és nyelvi képességeit, illetőleg megkérdőjelezték szüklátókörü vagy gyenge politikai vízióját (a *Bushism* fogalmáról lásd Weisberg 2004, May 7). Például mikor a súlyos alábecsülését kívánta kifejezni, a félreért (*misunderstand*) és alábecsül (*underestimate*) szavakat összemosva úgy fogalmazott: „Ők félrealálbecsülnek engem.” (*They misunderstand me.*) Sokszor fordult elő, hogy tájékozatlanságára, tapasztalatlanságára fény derült. Különösen a külpolitika területén volt bizonytalan. Amíg apja ezen a területen komoly tapasztalatokkal rendelkezett, addig ő lényegesen kevesebb rálátással, „kontextuális intelligenciával” rendelkezett (Nye 2008). Egy interjúban kifejtette, hogy Tajvant bármi áron megvédi a Kínai Népköztársaságtól. A kijelentés bizonytalanságot teremtett az ország külpolitikájában, amelyet csak nagy nehézségek árán sikerült leküzdeniük. Ezért a terrortámadást megelőzően, gyenge kommunikátorként, kerülte a nyilvános megjelenéseket (Greenstein 2008).

Mindez viszont nem ártott politikai sikerének. Noha Al Gore alulmaradt az elnöki székért folyó küzdelemben, mégis egy közvetlenül a választás előtt végzett közvélemény-kutatás szerint a válaszolók többsége (59%-a) magas intelligenciát tulajdonított neki, míg 55%-uk Busht átlagos szintre sorolta. Sőt a Busht támogatók 28%-a értékelte intelligensebbnek Al Gore-t, ugyanakkor számukra kevésbé volt fontos, hogy az elnök átlagon felüli intelligenciával rendelkezzen (Haslam et al. 2011, 83–84). Vérbeli „identitásvállalkozó” volt, aki egyszerre tudta megtestesíteni az átlag amerikai (*prototypicality*) és úgy alakítani a kollektív identitást, hogy az passzoljon szakpolitikájához (Haslam et al. 2011, 139–142). Mindezzel tisztában volt Bush is: „soha nem szabad engedni, hogy mások fessék meg a rólam kialakítandó képet” (Bush 2001, 7). Bush szorosan kötődött otthonához, Texashoz és ragaszkodott texasi identitásához. Gyakorta láthatták farmján cowboy kalapban, csizmában és klasszikus amerikai pick-up autóban. Az amerikai gondolkodást mé-

lyen átitató tehénpásztor képe erős pozitív társításokat rejt magában, például nagy bátorságot, erőt, határozottságot, függetlenséget és erős morális értékeket. Lyndon Johnsonhoz és Ronald Reaganhez hasonlóan Bush is rendelkezett ezzel az imidzsszel (Renshon 2005; Hoffman 2011). Noha közvetlen háborús tapasztalattal nem rendelkezett, ugyanis a vietnámi szolgálatot elkerülve a texasi Nemzeti Gárda légierejénél szolgált, elnökként képes volt megtestesíteni a „háborús elnök” ideáltípusát, aki akár katonaipilóta-egyenruhában is képes bejelenteni, hogy sikeresen befejezték az iraki háború legnagyobb katonai akcióját.

Vezetői stílus mint az erőforrások kiaknázásának lehetősége

Bush előnyben részesítette a személyközpontú politikát (Renshon 2005; Greenstein 2008, Pfiffner 2003). Különösen barátságos, nyílt, impulzív személyisége sikeressé tették interperszonális kapcsolataiban.³ Olyan ember volt, aki szeretett másokkal közeli és bizalmas viszonyt ápolni, és ezt másoktól is elvárta. Politikai karrierjében meghatározó volt a személyes, szemtől-szembeni meggyőzés. Szerette a kampányokat, illetve a pártokon átnyúló személyes kapcsolatokat. Kormányzósága alatt így talált rá Bob Bullock veterán, demokrata texasi kormányzóhelyettesre, akit gyakran „csizmás Machiavellinek” neveztek. Bush mentorként és barátként tekintett rá, akinek segítségével végső soron demokratákat sikerült maga mellé állítania. Később, elnökként ez utóbbi szerepet Zell Miller demokrata szenátor játszotta jóval kisebb sikerrel, míg a mentora Dick Cheney alelnök lett.

„Egy sikeres elnök erős csapatot gyűjt maga köré” – szögezi le Karl Rove (2002, November 13). Bush tisztában volt ezzel és saját határaival, amelyek szakpolitikai és politikai téren egyaránt megmutatkoztak. Felismerte a politikai tudás jelentőségét, ezért a későbbiekben erőteljesen támaszkodott szakpolitikai szakértőkre (Collin Powell, Donald Rumsfeld, Condoleezza Rice), politikai tanácsadókra (Karl Rove), szövegírókra (Karen Hughes) vagy kabinetfőnökre (Andrew Card), akik nem helyettesítették, csak kiegészítették „politikai elméjét” (Hecló 2003). Bush következőképpen fogalmaz.

„Ha valamiben valóban zseniális vagyok, de legalábbis van érzékem hozzá, hát az az, hogy képes vagyok felismerni a tehetséges embereket, rá tudom

³ A személyközpontú politikafelfogása meghatározta Bush külpolitikáját is. Pár személyes találkozó után Vladimir Putint megbízható személynek tartotta. Úgy fogalmazott: „Belenéztem a szemébe és éreztem a lelkét.” (Wyatt (2001, June 16) Később Putin mesélt anyja keresztjéről és hogy mit jelent ez neki, majd meg is mutatta Bushnak. Busht lenyűgözte a kereszt és arra jutott, hogy megbízik Putinban. „Nagyon sikeres találkozó volt, és sikerült meggyőzni őt, hogy Oroszországot már nem tekintjük ellenségnek, személy szerint pedig olyan embernek tartom, akivel lehet tárgyalni.” (Woodward 2003, 121)

venni őket, hogy nekem dolgozzanak, és csapatmunkát végezzenek.” (idézi Woodward 2003, 81)

Ugyanakkor fontosabb volt számára a hűség, a megbízhatóság, mint hogy döntéseihez kellő információkat csatornázzon be (Genovese et al. 2016, 124).

Előszeretettel delegálta a feladatokat, az ügyeket. Így emelkedett ki a kabinetből és dominálta a döntéshozatalt Cheney alelnök (Rudalevige 2005; Pfüffner 2009). Már a kormányzati átmenet időszakában döntő szerepet kapott a kabinet személyi összetételét illetően. Az elnök olyan közpolitikai területeket delegált az alelnökhöz, mint a gazdaság-, környezetvédelmi és nemzetvédelmi politika. Szabad kezet kapott ügynökségek személyzeti politikájának meghatározásában és azok döntéshozatalában. Ügyesen zárta ki a kabinet más tagjait (Powellt vagy Rice-t) a döntéshozatalból. Cheney újraértelmezte az alelnöki hivatalt, s egyfajta társelnöki pozíciót alakított ki, amely az elnökkel való személyes kapcsolatán alapult (Genovese et al. 2016). A delegálással Bush tudatosan került a részletkérdéseket, amelyet Karl Rove személye, az erős ideológiai vonal és válságnarratíva tovább erősített.

„Úgy gondolom, hogy elnökként előre is kell gondolkoznom. Úgy vélem, nem ragadhatok le annyira a napi eseményeknél, hogy ne legyek az a stratégiai gondolkodó is, akinek lennem kell, vagy legalábbis ne gondoljam át a dolgokat stratégiailag. (...) Olyan tanácsadóim voltak, akik már láttak közelről háborút, akik kerültek már olyan helyzetbe, hogy a terv nem úgy sült el, ahogy előre gondolták.” (Woodward 2003, 137)

Túl türelmetlen volt az ügyeket mikroszinten menedzselni, azokat rendszerint másra bízta, amely gyakorta kudarcot eredményezett (2005-ös Katrina hurrikán esetét lásd a 2. fejezetben).

Bush vezetési stílusa egyszerű, határozott, de korlátolt volt. Igyekezett hasonló gondolkodásúakkal körbe venni magát. Nem tűrte az ellenvéleményt. Mindez elkerülhetetlenül csoportgondolkodást (*groupthink*) eredményezett (Genovese et al. 2016, 123–124), amelyben az alternatív javaslatok, vélemények felmerülésének és kinyilvánításának lehetősége beszűkül. Paul O’Neill pénzügyminiszter például véleménykülönbség miatt kényszerült távozásra (Suskind 2004). „Nem beszélünk magunk ellen” (idézi Busht Daalder and Lindsay 2003, 112), hangzik a Bush adminisztráció mantrája. Az erős, kontrasztos válságnarratíva (terrorizmus elleni háború, a jó és gonosz küzdelme) és az elnök rugalmatlan személyisége nem tette lehetővé, hogy könnyen alkalmazkodjanak az új fejleményekhez, és befogadják, értelmezzék, hasznosítsák a rossz híreket. A Bush-adminisztráció nem volt képes tanulni hibáiból (Genovese and Belt 2016). Paul O’Neill szerint „ez elrontott folyamat (...) vagy inkább: nem is folyamat; úgy tűnt nincs apparátus, amely értékelné a politikát, és hatékonyan mérlegelne, hogy következetes lehessen a kormányzás.” (Suskind 2004, 109)

A tanácskozások alkalmával gyakran türelmetlenül kikényszerítette, kiprovokálta a gyors döntéseket, vagy attól függetlenül hozta meg saját maga azokat. Nem érezte szükségesnek, hogy döntéseit indokolja. S bár erősen támaszkodott környezetére, hol az egyik, hol a másik tanácsadójára, mégis különösen fontos volt számára annak látszata, hogy a döntéseket ő maga hozza meg. Az Afganisztán ellen indított támadás, melyet szokatlanul széles deliberáció előzött meg, kivételnek számított. A terrortámadást követő döntési és cselekvési kényszer és időbeli nyomás ellenére két hónapig megfontolásra és megtárgyalásra került a lehetséges opciók sora. Az elnök így kommentálta a folyamatot.

„Az egyik feladatomban éppen az, hogy provokatív legyek (...) Vics nélkül. Nekem kell kiprovokálni a döntéseket az emberektől, és ezen feladatomban az is, hogy mindenki tisztán lássa, milyen irányba haladunk. Ennek megvan a maga ritmusa, ez a folyamat, és én kezdek egyre frusztráltabb lenni... Nem állt össze olyan gyorsan, ahogy reméltük. És a biztonság feláldozása nélkül akartam döntéseket kierőszakolni.” (idézi Woodward 2003, 144)

Határozottsága szembeűnő volt. A terrortámadásra gyors reakcióval válaszolt, a „törvényen kívüliekkel” való tárgyalás lehetőségét kizárta, valamint az igaz ügyet és gonoszt is definiálta. Ez volt a nagy pillanat számára, és ahogy fogalmazott: „sosem éreztem magam ennél kényelmesebben az életben.” (idézi Renshon 2005, 592) A végletekig eltökélt volt. Az eltökéltség lehet akár pozitív is bizonytalan helyzetekben, amikor hősiességként realizálódik, ahogy a terrortámadást követően volt tapasztalható. Viszont különösen negatív tulajdonsággá is válhat, amikor kockaságként jelenik meg, ahogy az a döntéshozatalban vált érezhetővé. Ez az ösztönösség számára már-már „második vallásként” jelenik meg (Woodward 2003, 328).

Hallgatok az ösztöneimre (...) akkor is, amikor számba veszem a jövőt, mérlegelem a kockázatokat vagy a konszenzust keresem. Nem úgy játszom, ahogy ez a nagykönyvben meg van írva, hanem zsigerből.” (kiemelés tőlem) (Woodward 2003, 137)

Ez jellemezte a preemptív katonai akciókat, az egyoldalú döntéshozatalt és a „cél szentesíti az eszközt” attitűdöt. Mikor kifejtette, hogy az ENSZ iraki háborút illető tiltakozása irreleváns, egyenesen úgy érvelt: „ez nem a felhatalmazás kérdése, hanem ez az *akarati* kérdése” (kiemelés tőlem, idézi Hecló 2003, 44).

„Rám hárult az a felelősség is, hogy eltökéltnek tűnjek. Meg kellett mutatnom az amerikai népnek, hogy a főparancsnokuk mindenre elszánt, és a győzelemért bármit megtesz. Engedékenységnek nincs helye. Mellébeszélésnek sem. Nem, nem fogunk mindent halálra jogászkodni. A sarkukban vagyunk. És ezt nem csak hazai használatra szántam, nem csupán az amerikaiaknak. Létfonosságú volt, hogy az egész világ előtt ilyennek látszódjam.” (Woodward 2003, 102)

Bush vezetési stílusához hozzátartozott a permanens kampány és a pártépítés is (Milks and Rhodes 2007a; 2007b; Galvin 2009; Skinner 2008), amely azért vált elkerülhetetlenné, mert a texasi kormányzósága idején preferált konszenzusorientált kétpárti stratégia nem érvényesült a Kongresszusban (Fortier and Ornstein 2003). A terrortámadást követően Bush óriási politikai tőkéhez jutott, melyet ily módon részben visszaforgatott. Vezetése bátorította a jelölteket, hogy kampányukat az elnök nemzetpolitikájára és magas elfogadottságára alapozzák. Ez azt jelentette, hogy a helyi kampányokat centralizálták egy hierarchikus kampánygépezetbe, amely a multi-level marketing elveire épült. Mindez az '50-es évek óta nem látott aktivitásnövekedést eredményezett. Maga az elnök is különösen aktív volt. Például a 2002-es időközi választások alkalmával 108 kampánymegjelenése volt, és 26 képviselő- és 20 szenátorjelöltet támogatott személyesen. Sőt a jelöltek kiválasztásában, kampányalap gyűjtésében is aktívan részt vett. A 2004-es elnökválasztás keretében jelentősen megnövelték az aktivisták számát és a kampányra fordított összegeket. Ennek eredményeként az újráválasztás mellett kétszer is növelni tudták többségüket a Kongresszus mindkét házában, és 3.4 millióval növekedett a regisztrált republikánus szavazók száma, arról nem is beszélve, hogy a 2004-es elnökválasztáson valamivel több mint 60%-os részvételt sikerült elérni, amiről 1968 óta nem példa.

3. Intézményi lehetőségek és korlátok

George W. Bush politikai vezetését a végrehajtó hatalom expanzív értelmezése jellemezte, amelyet az ún. egységes végrehajtói hatalom elméletére alapozott. Az elmélet alkotmányértelmezésében más hatalmi ág nem akadályozhatja az elnököt a törvények végrehajtásában (lásd az ún. *vesting* és a *take care* záradékot) (Genovese and Belt 2016, 179–180). Az alkotmány homályossága (vagy épp rugalmassága) lehetőséget ad az elnök számára saját pozíciójának, valamint vészhelyzeti (*emergency power*), háborús (*war power*) és előjogi hatalmának (*prerogative power*) definiálására. Az elnök egyszerre esküszik fel az elnöki hatalom megtestesítésére és az alkotmány védelmére. Így az elnök egyszemélyes alkotmánybíróssá válik, aki értelmezi és védelmezi is az alkotmányt.

Ezt egyes szerzők (Balkin and Levinson 2010; Rossiter 1948) alkotmányos diktatúráként jelölik az ókori római intézmény nyomán. Edward S. Corwin (1947, 80) alkotmányos relativitásnak nevezi, amely értelmében az alkotmány lehetőséget ad rugalmas olvasatra, s így a kormányzat képes találkozni egy-egy krízis alkalmával megjelenő igényekkel. A jelenséget az alkotmány természetével magyarázza, amely a külpolitikai ügyek vezetésének kontrolljáért folyó küzdelemre invitálja a szereplőket (Corwin 1957, 171). Robert H. Jackson legfelsőbb bíró úgy fogalmaz

a Youngstown-ügyben, hogy az elnök hatalma nem kötött, hanem sokkal inkább fluktuál attól függően, miként viszonyul a Kongresszushoz (DiPaolo 2009, 196) A szakmai diskurzusban részt vevő szerzőket, akik maguk is tisztában vannak a vita normatív és politikai természetével (Pious 2007), kétféle megközelítés jellemzi. A diskurzust meghatározó szerzők többsége a joguralomra és az alkotmány aláíróinak szándékaira (fékek és ellensúlyok rendszerének létrehozása, hatalmi ágak szétválasztása) alapozzák kritikájukat, miszerint az elnök politikája alkotmányellenes, ugyanis túllépi jogköreit (Adler 2006; 2012; Fisher 2009; Pious 2007; Lobel 2007). Velük szemben fogalmazzák meg gondolataikat az egységes végrehajtás hívei (Corwin 1947; 1957; Mansfield 1989, 247–278; 2006, January 16; 2007 April 27; Rosziter 1948; Yoo 2005), melyeknek lényege a végrehajtás funkcióinak szétválaszthatatlansága.

George Bush komolyan vette alkotmányjogi stratégiáját, amelynek kidolgozására és védelmére egy jogászcsapatot (Jack Goldsmith, Jay Bybee, John Yoo, Patrick Philbin, Robert Delahunty) állított fel. Agresszív jogi megközelítését az említett egységes végrehajtás elméletére alapozták, amelyben az elnök fundamentális jogait és felelősségét hangsúlyozták. Céljuk az elnök alkotmányos szerepének értelmezése és közjogi mozgásterének a tágítása. Bush háborús elnökként ebben a hagyományban értelmezi saját szerepét és politikáját.

„Én vagyok a parancsnok, és nem kell elmagyaráznom, nem kell magyarázkodnom, hogy mit miért mondok. Épp ez a legérdekesebb az egész elnökségben. Akadhat olyan ember, akinek meg kell magyaráznia nekem, hogy ezt vagy azt miért mondta, de én úgy vélem, hogy nem tartozom magyarázattal senkinek.” (idézi Woodward 2003, 145)

Az egységes végrehajtás elmélete a törvényhozásnak csak ellenőrző szerepet tulajdonít. Ennek megfelelően viszonyult Bush a kongresszushoz. Politikáját egyoldalúság, erős pártosság és ellentmondást nem tűrő hatalomkoncentráció jellemzi (Owens 2010), bár texasi kormányzóként sikeresen alkalmazta a kétpárti törvényhozási stratégiáját, amelyet elnökként folytatott szakpolitikai iránya is erősített (adócsökkentés, oktatási reform). A terrortámadást követően Bush legitimitációja ugrásszerűen megnőtt, amely kvázi nagykoalíciót alakított ki mögötte. A biztos támogatás – ide értve az új republikánus többséget a kongresszusban – tudatában az elnök az addig megszokott stratégiáját felváltotta egy agresszív pártos politikára. A nemzetvédelmi politikát tekintve mindent el tudott érni (például a katonai erők használatára való felhatalmazást Afganisztán és Irak esetében), azonban ez a konszenzus nem terjedt tovább más közpolitikai területekre. Ugyanakkor érdemes megemlíteni, hogy míg Afganisztán esetében erős konszenzus alakult ki, Irak már nem élvezett ekkora támogatottságot. Bush mindhárom nagy belpolitikai sikerét első ciklusában érte el, amelyből kettőt, az adócsökkentést és az oktatási reformot még a terrortámadás

előtt. Később nemcsak mozgástere szűkült le egy ügyre, de politikáját is egyértelműen dominálta a terrorizmus elleni háború, amelynek pozitív hatásait (a választói támogatást) próbálta maximalizálni. Így vallottak kudarcot a hit alapú kezdeményezések, a bevándorlási politikája, a társadalombiztosítási reform és az adócsökkentés folytatása. Tehát a kétpárti koalíció idővel erodálódott, valamint szakpolitikai területtől függően lehatárolt volt.

Noha Bush gyakran fegyelmezte a republikánusokat a vétóval való fenyegetéssel, mégis csak egyszer élt vele, míg 2006 után ez a szám tizenkettőre emelkedett, és csak négy esetben tudta ezt a kongresszus átlépni (Owens 2010). A vétóhoz való hozzáállását magyarázza egy „régí” eszköz újraértelmezése. Ez volt a törvényekhez csatolt elnöki értelmezés vagy interpretáció, amelyet az ún. hivatalos nyilatkozat (*signing statement*) formájában adott közre.

A nyilatkozatok retorikai és alkotmányos kikötéseket tartalmazhatnak. Az elnökök eredetileg a nyilatkozatokat retorikai eszközként a politikai mobilizációhoz használták. Tehát nem nevezhető új eszköznek, vagy újonnan felfedezett kiskapunak, jellege viszont drasztikusan megváltozott szeptember 11-et követően, ugyanis elsősorban az alkotmányt érintő kikötések kerültek túlsúlyba. A Boston Globe riportere, Charlie Savage (2006, April 30) 2006 áprilisáig több mint 750 érintett törvényt, azokon belül 1168 rendelkezést talált, amely több, mint amit elődei összesen közreadtak. Mindezek közül egyes megállapítások deklarálják, hogy az elnök mely jogszabályt vagy annak mely részét nem fogja érvényesíteni annak alkotmányellenessége miatt. Amennyiben az alkotmányos kikötéseket vetjük össze az elfogadott törvények számával, akkor ez a szám szeptember 11. előtt (a 107. kongresszus alatt) 36 nyilatkozatból alig 1 (8%) volt, míg azt követően ez a szám 341 nyilatkozatból 205-re (kb. 60%-ra) emelkedett. A 108. kongresszus esetében ez az arány 94.8%, a 109. kongresszusnál 90.2% volt. (Kelley and Marschall 2010). Mindez annyit tesz, hogy majdnem minden elfogadott törvényre jut egy alkotmányos kikötés. Minderre a lehetőséget az elnöki eskü és az alkotmány elnökre vonatkozó részének (*take care* záradék) ellentmondása adja. Amíg az eskü szövegében kizárólag az alkotmány védelme és megőrzése hangzik el, addig az alkotmány a törvények állhatatos végrehajtását írja elő (Pious 2007).

Nemcsak ugrásszerűen nőtt meg a kikötések száma, de minőségükben is eltértek az eddigi gyakorlattól. Ezt szemlélteti a 2005-ös fogvatartottak bánásmódjáról szóló törvény esete. John McCain republikánus szenátor, aki maga is öt évig hadifogoly volt Vietnámban, terjesztett be egy módosítást, amely az amerikai állampolgárok kínzásban való részvételét tiltaná meg függetlenül attól, hogy földrajzilag hol (Guantánamón vagy Afganisztánban) kerül sor a cselekményre. A Cheney-vezette adminisztráció először a kongresszusban akarta legyőzni a tervezetet, amelyre majd Bush vétóval fenyegetőzött, de nem élt vele, hisz vétóbiztos többséget kapott a

törvény (100-ból 90 szenátor, 435-ből 308 képviselő támogatta). Bush ekkor nyilatkozatot csatolt a törvényhez, melyben deklarálta:

„Az elnök az alkotmánynak megfelelő módon az egységes végrehajtó hatalmat felügyeli, s mint a hadsereg főparancsnoka az alkotmánynak megfelelően korlátozásokkal élhet a bírói hatalmat illetően” (ford. tőlem) (idézi Galvin 2009, 4).

Bush és csapata tudatosan készült a jogi diskurzus átpolitizálására és a jogi csatározásra, amelynek egyik színhelye a Legfelsőbb Bíróság volt. Általánosságban a Legfelsőbb Bíróság korántsem szolgál olyan hatékony féknek az elnöki hatalommal szemben, mint általában vélik. Egyes kiemelt esetekben igen keményen lépett fel az elnöki hatalommal szemben, mint például a polgárháború után, a *new deal* elején, a koreai háború és a Watergate-botrányt követően, mégis az esetek döntő többségében nem lépett fel erélyesen az elnökkel szemben. Az elnök széles jogkörei mellett érvelők gyakran említik a Curtiss–Wright esetet (United States v. Curtiss-Wright Export Corp, 1936), amelyben megfogalmazódik, hogy az elnök a nemzetközi politika egyedüli szerve (*the sole organ doctrine*), azonban az elnök melletti állásfoglalás is kivételes esetnek számított.

Ennek ellenére a Legfelsőbb Bíróság komoly akadályokat emelt a Bush-adminisztráció elé (Silverstein 2009; Lobel 2007). A *Hamdi v. Rumsfeld* (2004) ügyben kimondta, hogy az amerikai állampolgárok bíróságon megtámadhatják bebörtöndzésüket. A *Rasul v. Bush* (2004) eset ítéletében kinyilvánították a nem állampolgárok azon jogát, hogy *habeas corpus* petíció benyújtásával kifogásolhassák fogvatartásukat. A *Hamdan v. Rumsfeld* (2006) ügyben a bíróság ítélete szerint a Bush-adminisztráció által felállított katonai bizottságok, amelyek bírói hatalmat gyakoroltak, sértik az Egyesült Államok jogrendjét és a Genfi Egyezmény 3. cikkelyét. Az elnök válasza még ebben az évben megérkezett a 2006-os katonai bizottságokról hozott törvény (*Military Commissions Act of 2006*) keretében, amellyel a Hamdan-ügyben hozott döntést kikerülte. A törvény felhatalmazta az elnököt, hogy katonai bizottságokat állítson fel, amely a törvénytelen terroristák ügyében jár el, amelynél fogva azok nem folyamodhattak *habeas corpus* petícióval a polgári bíróságokhoz. A törvény, noha a kínzást kifejezetten tiltja, mégis teret enged a „robusztus” módszerek alkalmazásának a kihallgatás során. Szignifikánsan nagyobb teret enged az elnök és adminisztrációja számára: egyoldalúan meghatározhatják ki az „ellenség harcosa”; vádemelés során felhasználhatóvá válik a kikényszerített vallomás; kizárhatóvá válik az intézkedések civil igazságszolgáltatási felülvizsgálata. Végül a *Boumediene v. Bush* (2008) ügyben hozott ítéletben a Legfelsőbb Bíróság kinyilvánította, hogy a Guantánamón fogvatartottaknak alkotmányos joguk van a *habeas corpus*hoz, valamint azt, hogy a foglyoknak az ország területéről való elszállítása nem jelenti az alkotmány hatályának a „kikapcsolását”.

4. Az eset tanulsága⁴

George W. Bush a 9/11-es terrortámadást követően az addig passzív, reaktív (*eventful*) elnökből proaktív (*event-making*) vezetővé vált. Politikai értelemben sikeresen kihasználta a kül- és biztonságpolitikai válságot, hogy saját mozgásterét növelje (*mozgástér tézis*). A terrortámadás okozta váratlan sokk lehetőséget teremtett számára, hogy szakpolitikai vízióját, válságnarratíváját és expanzív elnöki hatalomértelmezését érvényesítse. Gyors és határozott fellépésével sikerült megfelelni az elvárásoknak és karizmatikus, erős, „nagy” vezetővé vált (*politikusi felértékelődés tézis*). Jelentősen növelte támogatottságát, amelyre támaszkodva képes volt alkotmányos korlátait rugalmasan kezelni és kiterjesztően értelmezni. Tisztában volt vele, hogy stratégiát, stílust kell váltania. „A történelem keményen fog azok fölött ítélni, akik noha látták a közelgő veszélyt, mégsem tudtak helyesen cselekedni (...) [E]bben a világban, amelybe beléptünk, csak egy út vezet a békéhez és biztonsághoz; és ez nem más, mint a cselekvés útja” – fogalmaz (Bush 2002, September 17). Noha bizonyos értelemben elengedhetetlen volt a stáb és a tanácsadók köre, azt vezetői stílusa miatt csak részben tudta kihasználni.

Karakterével összhangban, amely az eseményt megelőzően is nyers és explicit volt céljait illetően, leegyszerűsítő, de könnyen befogadható és erőteljes narratívát vezetett be, amelynek kezdetben nem volt alternatívája. Bár a terrorizmus nem számított merőben új kihívásnak, mégis a támadást követő bizonytalanságban, a megnövekedett háttérkontingencia idején az elnök lehetőséget kapott, hogy saját előnyére fordítsa a szituációt. Másképpen fogalmazva: válságdefiníciójával, narratívájával, új szakpolitikai paradigmával (Bush-doktrína) hatékonyan növelte, illetve tartotta magas szinten a tétet, az operatív kontingenciát. Tudatosan vállalta a kockázatot. A terrorizmus elleni harc újfajta háború, amely új eszközök és módszerek (egyoldalú politika, kínzás alkalmazása, törvénytelen lehallgatások) bevonását kívánta meg. Ezzel képes volt elnyújtani a nemzetegyesítő hatást. Tisztában volt a politikai tőke fontosságával: „[m]egértettem, hogy ha sikerült politikai tőkét gyűjtened, azt el is kell költened, különben megfakul és elvész” (Bush 2001, 179). Apjától eltérően, aki az öbölháború során volt hasonló helyzetben, az ifjabbik Bush gazdálkodni tudott politikai tőkével, amelyet pártépítésre, kampányra fordított, többséget teremtve magának a törvényhozásban. Azonban hamar kiderült, hogy a megszerzett politikai tőkét, a széles társadalmi támogatást és kvázi nagykoalíciót (*konszenzus tézis*) nem tudja más közpolitikai területekre átforgatni, azaz nem követte a támogatottság növekedését „spill-over” hatás (Magliocca 2009, 490). Tehát a konszenzus és így a mozgáster csak nemzetbiztonsági ügyekben nyílt meg Bush előtt.

4 Ebben a pontban reflektálunk a kötet 1. fejezetében megfogalmazott kutatási hipotézisekre.

A kabinetben történő változások (többek közt Colin Powell, majd Donald Rumsfeld kényszerű távozása) és a 2006-os időközi választási vereség nyilvánvalóvá tették, hogy az elnök nem képes már uralni az általa megemelt operatív kontingenciát. Az iraki háború elhúzódása, védelmi kiadások növekedése, a Katrina hurrikán okozta katasztrófa (erről bővebben a 2. fejezetben), a sorozatos politikai botrányok, alkotmányos csatározások, a növekvő államháztartási hiány, a romló gazdasági mutatók, majd végül a pénzügyi válság reaktív, ügyintéző szerepbe kényszerítette az elnököt.

George W. Bushnak megvolt a lehetősége, hogy „nagy emberré” váljon. Hogy ez csak időlegesnek bizonyult, a vezetési stílusába volt kódolva, csakúgy, mint az 1970-es „Kis nagy ember” („Little Big Man”) című klasszikus filmben, amely Thomas Berger 1964-ben megjelent azonos című regénye alapján készült. Ebben a főszereplő, Dustin Hoffman sok különböző, egymásnak ellentmondó szituációban igyekszik megvalósítani önmagát (egyszer az indiánok ellen harcol, máskor melléjük), több-kevesebb sikerrel, azonban az események mindig fölé nőnek, amelyeket már nem tud befolyásolni. Valahogy George W. Bush elnököt és politikáját is így jellemezhetjük: hisz épphogy elnökké választották, egy beszűkült mozgástérben az ölébe pottyant egy lehetőség, amellyel élt, de idővel már nem volt képes uralni azt.

Hivatkozások

- Abramowitz, Alan I. and Stone, Walter J. (2006): The Bush Effect: Polarization, Turnout, and Activism in the 2004 Presidential Election. *Presidential Studies Quarterly*, vol. 36., no. 2., June, 141–154. pp.
- Adler, David Gray (2006): „The Law”: George Bush as Commander in Chief: Toward the Neter World of Constitutionalism. *Presidential Studies Quarterly*, vol. 36., no. 3., September, 525–540. pp.
- Adler, David Gray (2012): The Framers and Executive Prerogative: A Constitutional and Historical Rebuke. *Presidential Studies Quarterly*, vol. 42., no. 2., June, 376-389. pp.
- Balkin, Jack M. and Levinson, Sanford (2010): Constitutional Dictatorship: Its Dangers and Its Design. *Faculty Scholarship Series*, Paper 221. http://digitalcommons.law.yale.edu/fss_papers/221/
- Balogh István (2011): A Bush-doktrína és a „fekete hattyúk átka”. *Nemzet és biztonság*, 7. sz., szeptember, 3–13. pp.
- Bligh, Michelle C, Kohles, Jeffrey C. and Meindl, James R. (2004): Charisma under Crisis: Presidential Leadership, Rhetoric, and Media Responses Before and

- After the September 11th Terrorist Attacks. *The Leadership Quarterly*, vol. 15., no. 2., April, 211–239. pp.
- Brody, Richard A. (1991): *Assessing the President: The Media, Elite Opinion, and Public Support*. Stanford, Stanford University Press.
- Bryce, James (1888): Why Great Men Are Not Chosen Presidents. In: James Bryce (ed.): *The American Commonwealth*, vol. I. London, New York Macmillan. 78–85. pp.
- Bush, George W. (2001): *Utam a Fehér Házba*. Budapest, Perfekt.
- Bush, George W. (2002, September 17): The National Security Strategy of the United States of America. *The White House* <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/nsc/nss/2002/nssintro.html>
- Bush, George W. (2010): *Döntési helyzetek*. Budapest, Ulpius-ház.
- Corwin, Edward S. (1947): *Total War and the Constitution*. Westminster, MD, Knopf.
- Corwin, Edward S. (1957): *The President, Office and Powers: 1787–1957*, 4th ed. New York, New York University Press.
- Daalder, Ivo H. and Lindsay, James M (2003): Bush's Foreign Policy Revolution In: Greenstein, Fred I. (ed.): *The George W. Bush Presidency. An Early Assessment*. Baltimore, London, The Johns Hopkins University Press. 100–137. pp.
- DiPaolo, Amanda (2009): Presidential Leadership in Times of War. In: Masciulli, Joseph, Molchanov, Mikhail A., and Knight, W. Andy (eds.): *The Ashgate Research Companion to Political Leadership*. Farnham, Surrey, UK, Ashgate. 195–218. pp.
- Eichenberg, Richard C., Stoll, Richard J., and Lebo, Matthew (2006): War President. The Approval Ratings of George W. Bush. *The Journal of Conflict Resolution*, vol. 50., no. 6., 783–808. pp.
- Fiorina, Morris P. (2008): A Divider, Not a Uniter – Did It Have to Be. In: Colin Campbell, C., Rockman, Bert. A., and Andrew Rudalevige, A. (eds.): *The George W. Bush Legacy*. Washington, DC, CQ Press. 92–111. pp.
- Fisher, Louis (2009): Presidential Power in National Security: A Guide to the President-Elect. *Presidential Studies Quarterly*, vol. 39., no. 2., June, 347–362. pp.
- Fortier, John C. and Ornstein, Norman J. (2003): President Bush: Legislative Strategist. In: Fred I. Greenstein (ed.): *The George W. Bush Presidency. An Early Assessment*. Baltimore, London, The Johns Hopkins University Press. 138–172. pp.
- Gallup (2009): Presidential Approval Ratings: George W. Bush. February 2001 – January 2009 <http://www.gallup.com/poll/116500/presidential-approval-ratings-george-bush.aspx>

- Galvin, Daniel (2009): Presidential Practices After 9/11: Changes and Continuities. In: M. Renyi and F. Meirong (eds): *Change and Continuity: The United States after 9/11*. Beijing, Beijing World Affairs Press. 1-32. pp.
- Genovese, Michael A. (2003): *The Transformations of Bush's Presidency: 9/11 and Beyond*. Conference Paper. Class Users, University of Florida <http://www.clas.ufl.edu/users/rconley/conferencepapers/Genovese.PDF>
- Genovese Michael A. and Belt, Todd L. (2016): *The Post-heroic Presidency: Leveraged Leadership in an Age of Limits*. 2nd ed.. Santa Barbara, California, Praeger.
- Genovese, Micheal A., Belt, Todd L., and Lammers, William W. (2016): *Presidency and Domestic Policy: Comparing Leadership Styles, FDR to Obama*. New York, Routledge.
- Greenstein, Fred I. (1988): *Leadership in the Modern President*. Cambridge, MA, Harvard University Press.
- Greenstein, Fred I. (2008): The "Strong Leadership" of George W. Bush. *International Journal of Applied Psychoanalytic Studies*, vol. 5., no. 3., September, 171–190. pp.
- Gregg, Gary L. (2003): Crisis Leadership: The Symbolic Transformation of the Bush Presidency. *Perspectives on Political Science*, vol. 32., no. 3., 143–148. pp.
- Grint, K (2005): Problems, Problems, Problems: The Social Construction of „Leadership“. *Human Relations*, vol. 58., no.11., November, 1467–1494. pp.
- Hargrove, Erwin C. (2014): *The Effective Presidency Lessons on Leadership from John F. Kennedy to Barack Obama*. Boulder, Colo., London, Paradigm Publisher.
- Haslam, S. Alexander, Stephen Reicher, and Michael Platow. (2011): *The New Psychology of Leadership: Identity, Influence, and Power*. Hove, East Sussex; New York: Psychology Press.
- Heclo, Hugh (2003): The Political Ethos of George W. Bush. In: Fred I. Greenstein (ed.): *The George W. Bush Presidency. An Early Assessment*. Baltimore, London, The Johns Hopkins University Press. 17–50. pp.
- Herbert, John (2011): The Toxic Presidency of George W. Bush. *Representation*, vol. 47., no. 3., September, 265–280. pp.
- Hetherington, Marc J. and Nelson, Michael (2003): Anatomy of a Rally Effect: George W. Bush and the War on Terrorism. *Political Science and Politics*, vol. 36., no. 1., January, 37–42. pp.
- Hoffman, Karen S. (2011): Visual Persuasion in George W. Bush's Presidency: Cowboy Imagery in Public Discourse. *Congress & the Presidency*, vol. 38, no. 3., 322–343. pp.

- Jackson, Richard (2005): *Writing the War on Terrorism: Language, Politics and Counter-Terrorism New Approaches to Conflict Analysis*. Manchester, Manchester University Press.
- Jacobson, Gary C. (2008): George W. Bush, Polarization, and the War in Iraq. In: C. Campbell, B.A. Rockman, and A. Rudalevige (eds.): *The George W. Bush Legacy*. Washington, DC, CQ Press. 62–91. pp.
- Jervis, Robert (2003): Understanding the Bush Doctrine. *Political Science Quarterly*, vol. 118., no. 3., Fall, 365–388. pp.
- Kelley, Christopher S. and Marshall, Bryan W. (2010): Going it Alone: The Politics of Signing Statements from Reagan to Bush II. *Social Science Quarterly*, vol. 91., no. 1., March, 168–187. pp.
- Kuniholm, Bruce R. (2002): 9/11, the Great Game, and the Vision Thing: The Need for (and Elements of) a More Comprehensive Bush Doctrine. *The Journal of American History*, vol. 89., no. 2., September, 426–438. pp.
- Lipman-Blumen, Jean (2009, February 16): Bush: Perhaps the Most Toxic Leader of Our Time. *Huffington Post*. http://www.huffingtonpost.com/jean-lipman-blumen/bush-perhaps-the-most-tox_b_158611.html
- Lobel, Jules (2007): The Commander in Chief and the Courts. *Presidential Studies Quarterly*, vol. 37., no. 1., March, 49–65. pp.
- Magliocca, Gerard N. (2009): George W. Bush in Political Time: The Janus Presidency. *Law & Social Inquiry*, vol. 34., no. 2., March, 473–493. pp.
- Mansfield, Harvey (2006, January 16): The Law and the President: In a National Emergency, Who You Gonna Call? *The Weekly Standard*. <http://www.weeklystandard.com/Content/Public/Articles/000/000/006/563mevpm.asp>
- Mansfield, Harvey (2007, April 27): The Case for the Strong Executive. *Claremont Review of Books*. <http://www.claremont.org/crb/article/the-case-for-the-strong-executive>
- Mansfield, Harvey C. (1989): *Taming the Prince: The Ambivalence of Modern Executive Power*. Baltimore MD, Johns Hopkins University Press.
- Milkis, Sidney M. and Rhodes, Jesse H. (2007a): George W. Bush, the Party System, and American Federalism. *Publius*, vol. 37., no. 3., Summer, 478–503. pp.
- Milkis, Sidney M. and Rhodes, Jesse H. (2007b): George W. Bush, the Republican Party, and the „New” American Party System. *Perspectives on Politics*, vol. 5., no. 3., September, 461–488. pp.
- Mueller, John E. (1970): Presidential Popularity from Truman to Johnson. *The American Political Science Review*, vol. 64., no. 1., 18–34. pp.
- Neustadt, Richard (1991): *Presidential Power and the Modern Presidents: The Politics of Leadership from Roosevelt to Reagan*. New York, The Free Press.

- Nye, Joseph S. (2008): Smart Power and the 'War on Terror'. *Asia-Pacific Review*, vol. 15., no. 1., 1–8. pp.
- Owens, John E. (2010): Bush's Congressional Legacy and Congress's Bush Legacy. In: Iwan Morgan and Philip John Davis (eds.): *Assessing George W. Bush's Legacy. The Right Man?* New York, Palgrave Macmillan. 51–78. pp.
- Pfiffner, James P. (2003): George W. Bush: Policy, Politics, and Personality In: George C. Edwards and Phillip Davies (eds.): *New Challenges for the American President* New York, Longman. 161–181. pp.
- Pfiffner, James P. (2009): The Contemporary Presidency: Decision Making in the Bush White House. *Presidential Studies Quarterly*, vol. 39., no. 2., June, 363–384. pp.
- Pious, Richard M. (2007): Inherent War and Executive Powers and Prerogative Politics. *Presidential Studies Quarterly*, vol. 37., no. 1., March, 66–84. pp.
- Renshon, Stanley A. (2005): Presidential Address: George W. Bush's Cowboy Politics: An Inquiry. *Political Psychology*, vol. 26., no. 4., August, 585–614. pp.
- Roper, Jon (2004): The Contemporary Presidency: George W. Bush and the Myth of Heroic Presidential Leadership. *Presidential Studies Quarterly*, vol. 34., no. 1., March, 132–142. pp.
- Rossiter, Clinton (1948): *The Constitutional Dictatorship: Crisis Government in the Modern Democracy*. Princeton, N.J., Princeton University Press.
- Rove, Karl (2002, November 13): What Makes a Great President? *The University of Utah's Rocco C. Siciliano Forum*. <http://historynewsnetwork.org/article/1529>
- Rudalevige, Andrew (2005): The Structure of Leadership: Presidents, Hierarchies, and Information Flow. *Presidential Studies Quarterly*, vol. 35., no. 2., June, 333–360. pp.
- Rudalevige, Andrew (2006): *The New Imperial Presidency: Renewing Presidential Power After Watergate. Contemporary Political and Social Issues*. Ann Arbor, Univ. of Michigan Pr.
- Rudalevige, Andrew (2010): Rating Bush. In: Iwan Morgan and Philip John Davis (eds.): *Assessing George W. Bush's Legacy. The Right Man?* New York, Palgrave Macmillan. 11–30. pp.
- Savage, Charlie (2006, April 30): Bush Challenges Hundreds of Laws. *The Boston Globe*. http://archive.boston.com/news/nation/washington/articles/2006/04/30/bush_challenges_hundreds_of_laws/
- Schlesinger, Arthur S. (1973): *The Imperial Presidency*. Boston, Houghton Mifflin.
- Silverstein, Gordon (2009): The Law: Bush, Cheney, and the Separation of Powers: A Lasting Legal Legacy? *Presidential Studies Quarterly*, vol. 39., no. 4., December, 878–895. pp.

- Skinner, Richard M. (2008): George W. Bush and the Partisan Presidency. *Political Science Quarterly*, vol. 123., no. 4., Winter, 605–622. pp.
- Skowronek, Stephen (2005): Leadership by Definition: First Term Reflections on George W. Bush's Political Stance. *Perspectives on Politics*, vol. 3., no. 4., December, 817–831. pp.
- Suskind, Ron (2004): *A hűség ára. Paul O'Neill iskolája George W. Bush Fehér Házában*. Budapest, Geopen Kiadó.
- To Caesar A. Rodney Monticello (n.d.). *American History, The Letters of Thomas Jefferson*, 1743–1826. <http://www.let.rug.nl/usa/presidents/thomas-jefferson/letters-of-thomas-jefferson/jeff201.php>
- Weiland, Leo (2001, October 20): Bush's New Image. *Frankfurter Allgemeine*. <http://www.freerepublic.com/focus/news/552549/posts>
- Weisberg, Jacob (2004, May 7): The Misunderestimated Man. *Slate*. <http://www.slate.com/id/2100064/>
- Woodward, Bob (2003): *Bush háborúja*. Budapest, Bookmark.
- Wyatt, Caroline (2001, June 16): Bush and Putin: Best of Friends. *BBC News*. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/1392791.stm>
- Yoo, John C. (2005): *The Powers of War and Peace: The Constitution and Foreign Affairs After 9/11*. Chicago, University of Chicago Press.
- Zarefsky, David (2004): Presidential Rhetoric and the Power of Definition. *Presidential Studies Quarterly*, vol. 34., no. 3., September, 607–619. pp.